

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นที่จะศึกษาสภาพหลังการรื้อย้ายของชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ คลองเตย ซึ่งเป็นการปรับปรุงชุมชนแออัดโดยการย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ใหม่ (Slum Relocation) ที่มีความพิเศษกว่าโครงการอื่น ๆ คือมีการย้ายชุมชนไปยังพื้นที่ชุมชนใหม่ที่ใกล้กับชุมชนเดิมมาก โดยจะศึกษาในด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ สังคม มาตรฐานการอยู่อาศัย ความมั่นคงในการอยู่อาศัย เพื่อศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบสภาพชุมชนหลังการรื้อย้ายกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้เฉพาะ ในส่วนของผู้อยู่อาศัย และชุมชน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหามุมชุมชนแออัดบางประการด้วยวิธีการย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ใหม่ (Slum Relocation) จากการศึกษาสภาพชุมชนหลังการรื้อย้าย

ทั้งนี้ การเปรียบเทียบสภาพชุมชนหลังการรื้อย้ายกับวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อยู่อาศัยซึ่งจากวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งหมด มีดังนี้

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อสนองนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลในการช่วยเหลือผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดคลองเตยซึ่งเป็นผู้มีรายได้น้อยให้มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพที่ดีขึ้น
2. เพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาของการท่าเรือแห่งประเทศไทยให้ได้ใช้ที่ดินบางส่วนสำหรับการพัฒนาโครงการตามแผนหลัก ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจของชาติให้ขยายตัวยิ่งขึ้น
3. เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดคลองเตยให้มีมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น อันเป็นภาระกิจหลักของการเคหะแห่งชาติ
4. เพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดคลองเตยมีความรู้ที่มั่นคงที่จะได้อยู่อาศัยในชุมชนต่อไปในระยะเวลาพอสมควรอย่างถูกต้องตามกฎหมาย อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่ผู้มีรายได้น้อยเหล่านี้ จะเข้ามีส่วนร่วมพัฒนาสภาพแวดล้อม และปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ของคนสืบต่อไป

สามารถแยกพิจารณาวัตถุประสงค์โครงการเฉพาะส่วนของผู้อยู่อาศัยได้ ดังนี้
วัตถุประสงค์โครงการเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อยู่อาศัย

1. เพื่อช่วยเหลือผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดคลองเตย ให้มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพที่ดีขึ้น
2. เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดคลองเตย ให้มีมาตรฐานการอยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น
3. เพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดคลองเตย มีความรู้สึกมั่นคงที่จะได้อยู่อาศัยในชุมชนต่อไปในระยะเวลาพอสมควรอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของโครงการ :-

1. เพื่อสนับสนุนนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลในการช่วยเหลือผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดคลองเตยซึ่งเป็นผู้มีรายได้น้อยให้มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพที่ดีขึ้น
2. เพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาของการท่าเรือแห่งประเทศไทยให้ได้ใช้ที่ดินบางส่วนสำหรับการพัฒนาโครงการตามแผนหลัก ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจของชาติให้ขยายตัวยิ่งขึ้น
3. เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดคลองเตยให้มีมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น อันเป็นภาระกิจหลักของการเคหะแห่งชาติ
4. เพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดคลองเตยมีความรู้สึกมั่นคงที่จะได้อยู่อาศัยในชุมชนต่อไปในระยะเวลาพอสมควรอย่างถูกต้องตามกฎหมาย อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่ผู้มีรายได้น้อยเหล่านี้ จะเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาสภาพแวดล้อม และปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ของคนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อยู่อาศัย :-

1. เพื่อช่วยเหลือผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดคลองเตย ให้มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพที่ดีขึ้น
2. เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดคลองเตย ให้มีมาตรฐานการอยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น
3. เพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดคลองเตย มีความรู้สึกมั่นคงที่จะได้อยู่อาศัยในชุมชนต่อไปในระยะเวลาพอสมควรอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา :-

1. เพื่อศึกษาสภาพชุมชนหลังการรื้อย้าย โดยการโยกย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ใหม่ (Slum Relocation) ที่มุ่งเน้นที่จะศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 ด้านกายภาพ
 - 1.2 ด้านเศรษฐกิจ-สังคม
 - 1.3 มาตรฐานการอยู่อาศัย
 - 1.4 ความมั่นคงในการอยู่อาศัย
 เพื่อเปรียบเทียบสภาพชุมชนหลังการรื้อย้ายกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้เฉพาะในส่วนของผู้อยู่อาศัย และชุมชน
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดบางประการ โดยการย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ใหม่ (Slum Relocation) จากการศึกษาสภาพชุมชนหลังการรื้อย้ายชุมชน

รายละเอียดของขั้นตอนในการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลเบื้องต้น ศึกษาจากเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้องรูปแบบในการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ แนวความคิด และวิธีการเกี่ยวกับการปรับปรุงชุมชนแออัดของรัฐ มาตรฐานที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ และสำรวจสภาพจริงพร้อมบันทึกภาพถ่ายโดยละเอียด เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นข้อเท็จจริง แนวความคิด และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งจะได้นำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ มาตรฐานที่อยู่อาศัย และความมั่นคงในการอยู่อาศัย ทิศนคติความพึงพอใจต่อชุมชนโดยเปรียบเทียบชุมชนเดิมก่อนการรื้อย้าย ใช้การสังเกตและแบบสัมภาษณ์ (Structured Interview) โดยเลือกสัมภาษณ์เฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อขจัดปัญหาในการไม่พบกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

1.3 ข้อมูลรายละเอียดของโครงการทั้งในอดีต-ปัจจุบัน และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ใช้การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของการเคหะแห่งชาติ, เจ้าหน้าที่การทำเรือแห่งประเทศไทย, เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิดวงประทีป, ศูนย์พัฒนาบุคลากรคุณภาพ, คณะกรรมการชุมชน ฯลฯ ทั้งนี้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยตนเองทั้งหมด ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อมั่นว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะมีความเบี่ยงเบนน้อยมาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แผนที่ แผนผัง และภาพถ่าย เป็นเครื่องมือซึ่งจะนำมาใช้ในด้านกายภาพต่าง ๆ เช่น ที่ตั้งของชุมชน รูปแบบที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชน

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Structured Interview) เป็นเครื่องมือที่จะนำมาใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ สังคมของผู้อยู่อาศัย และ ข้อมูลเพื่อประเมินผลสำเร็จของโครงการด้านต่าง ๆ โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยในอดีต-ปัจจุบัน รวมถึงสภาพการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่ โดยผู้สัมภาษณ์ใช้การสังเกต และสัมภาษณ์จากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งรูปแบบของคำถาม เนื้อหาเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ปลูกสร้างบ้าน ลักษณะการปลูกสร้าง รูปแบบที่อยู่ในชุมชนเดิมโดยขออาศัยรูปแบบจากการวิจัยของ สมศักดิ์ ธรรมเวชวิดิ¹ เรื่อง การศึกษาเพื่อเสนอแนะรูปแบบเคหะชุมชนของผู้มีรายได้ต่ำในเมือง กรณีศึกษา “สลัมคลองเตย”

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม ก่อนและหลังการย้ายชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะคำถามที่ถามถึงสภาพการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ สถานที่ทำงาน สถานศึกษาของบุตรหลาน และรายได้-รายจ่ายของครอบครัวก่อน-หลังการย้ายชุมชน

ส่วนที่ 3 ความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนก่อนและหลังการรื้อย้ายชุมชน โดยใช้คำถามประกอบด้วย การมีปัญหากับเพื่อนบ้าน การหยิบยืมเงิน การใช้แรงงานในการก่อสร้าง และการร่วมกิจกรรมงานประเพณีของชุมชน

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารชุมชนหลังการรื้อย้าย ซึ่งเป็นแนวคำถามเกี่ยวกับปัญหาของชุมชน และความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ของการเคหะแห่งชาติ และคณะกรรมการชุมชน

ส่วนที่ 5 ทศนคติและความพึงพอใจต่อการโยกย้ายชุมชน โดยเปรียบเทียบชุมชนเดิมกับชุมชนใหม่ โดยใช้ลักษณะเป็นมาตราวัด แบบลิเคิร์ต² (Likert Scale)

สำหรับคำถามที่วัดทัศนคติ และความพึงพอใจต่อการโยกย้ายชุมชน มีการให้คะแนน ดังนี้

- 1 หมายถึงดีขึ้นมา
- 2 หมายถึงดีขึ้น
- 3 หมายถึงปานกลาง
- 4 หมายถึงค่อนข้างแย่
- 5 หมายถึงแย่มาก

ส่วนที่ 6 ข้อมูลส่วนตัวทั่วไป ถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาเดิม และคำถามสรุปความพึงพอใจต่อชุมชนเพื่อเป็นการยืนยันความรู้สึกที่มีต่อชุมชน

¹ สมศักดิ์ ธรรมเวชวิดิ, การศึกษาเพื่อเสนอแนะรูปแบบเคหะชุมชนของผู้มีรายได้ต่ำ น้อย กรณีศึกษา “สลัมคลองเตย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. หน้า 123-137.

² ศศิวรรณ เสรีรัตน์, การวิจัยธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2541), หน้า 167.

ทั้งนี้ การใช้แบบสัมภาษณ์ มีประโยชน์แต่ก็มีข้อจำกัด ดังต่อไปนี้³
ประโยชน์ของการใช้แบบสัมภาษณ์

1. เป็นวิธีที่ดีที่สุด ที่จะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคล
2. เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะช่วยแยกแยะปัญหาที่เกี่ยวกับแนวความคิด และสภาพทางอารมณ์
3. เป็นวิธีที่จะช่วยทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม หลังจากได้ใช้วิธีอื่น ๆ แล้ว เช่น วิธีสังเกต หรือส่งแบบสอบถาม
4. ใช้ได้กับบุคคลที่พูดได้ทุกประเภท แม้แต่ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้
5. สามารถล่วงเอาความลับเกี่ยวกับทัศนคติ และความเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้ดีกว่าการสอบถามอย่างอื่น
6. สามารถสืบสวนข้อเท็จจริงอันยุ่งยากซับซ้อนในอุปนิสัย อารมณ์ และความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ได้

ข้อจำกัดของการใช้แบบสัมภาษณ์

1. ผลสำเร็จของการสัมภาษณ์นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของ ผู้สัมภาษณ์
2. ข้อมูลที่ประสงค์จะได้นั้นอาจไม่ครบถ้วน ทั้งนี้เพราะมีความเครียดระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับผู้สัมภาษณ์ หรือกับผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ
3. การสัมภาษณ์ต้องเสียเวลาและแรงงานมากทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูง
4. คำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์อาจบิดเบือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพจิตและอารมณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์

2.3 การสังเกต (Observation) โดยการเข้าศึกษาในพื้นที่โดยพยายามให้มีลักษณะเป็นกันเองมากที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้สึกและความคิดเห็นอื่น ๆ ที่แท้จริงของผู้อยู่อาศัยในโครงการ

ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ครบถ้วนถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือ จะได้มีการทดสอบแบบสัมภาษณ์ (Pre-Test) ก่อนนำไปใช้จริง จำนวน 10 ตัวอย่าง และหากพบว่ามีข้อบกพร่อง จะได้แก้ไขและปรับปรุงรูปแบบคำถาม และตัวเลือกต่าง ๆ ให้เหมาะสม และชัดเจนยิ่งขึ้น

³ เอกสารโรเนียวเข้าเล่มประกอบการเรียนภาควิชาเคหการ, ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Design).

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่จะศึกษาในการศึกษาครั้งนี้เป็นจำนวนประชากรที่มีจำนวนแน่นอน⁴ (Finite Population) ได้แก่ ประชากรที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านพัฒนาใหม่ 70 ไร่ จำนวน 1,085 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบผสม (Multistage Sample) กล่าวคือ ขั้นแรกทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน⁵ (Quota Sample) ตามตารางที่ 3 แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenient Sample) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักทฤษฎีของ Taro Yamane⁶ โดยการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยความเชื่อมั่นที่ 95% และให้ค่าพารามิเตอร์ที่ประมาณได้นี้คลาดเคลื่อนไม่เกิน $\pm 5\%$

$$n = \frac{N}{1+NE^2}$$

โดยที่ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม สำหรับประชากร N คน

N คือ จำนวนประชากรในที่นี้ คือ 1,085 ครัวเรือน

E คือ ค่าความคลาดเคลื่อนสูงสุดที่ยอมรับในที่นี้ คือ $\pm 5\%$

จากจำนวนประชากร 1,085 ครัวเรือน

$$\begin{aligned} n &= \frac{1,085}{1+(1,085)*(0.05)^2} \\ &= 292 \text{ ตัวอย่าง} \end{aligned}$$

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทัศนคติ นำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษา โดยวิธีการพรรณนา ตาราง แผนภูมิ และรูปภาพ

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาดำเนินการวิเคราะห์ตามหลักสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for WINDOWS ซึ่งค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าสัดส่วนร้อยละ (Percentage)

4.3 ประมวลผลและสรุปผลการศึกษา

4.4 นำเสนอผลการวิจัยในรูปของการบรรยาย ตาราง แผนภูมิ และรูปภาพ

⁴ เอกสารโรเนียวเข้าเล่มประกอบการเรียนภาควิชาเคหการ, ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Design), หน้า 77.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

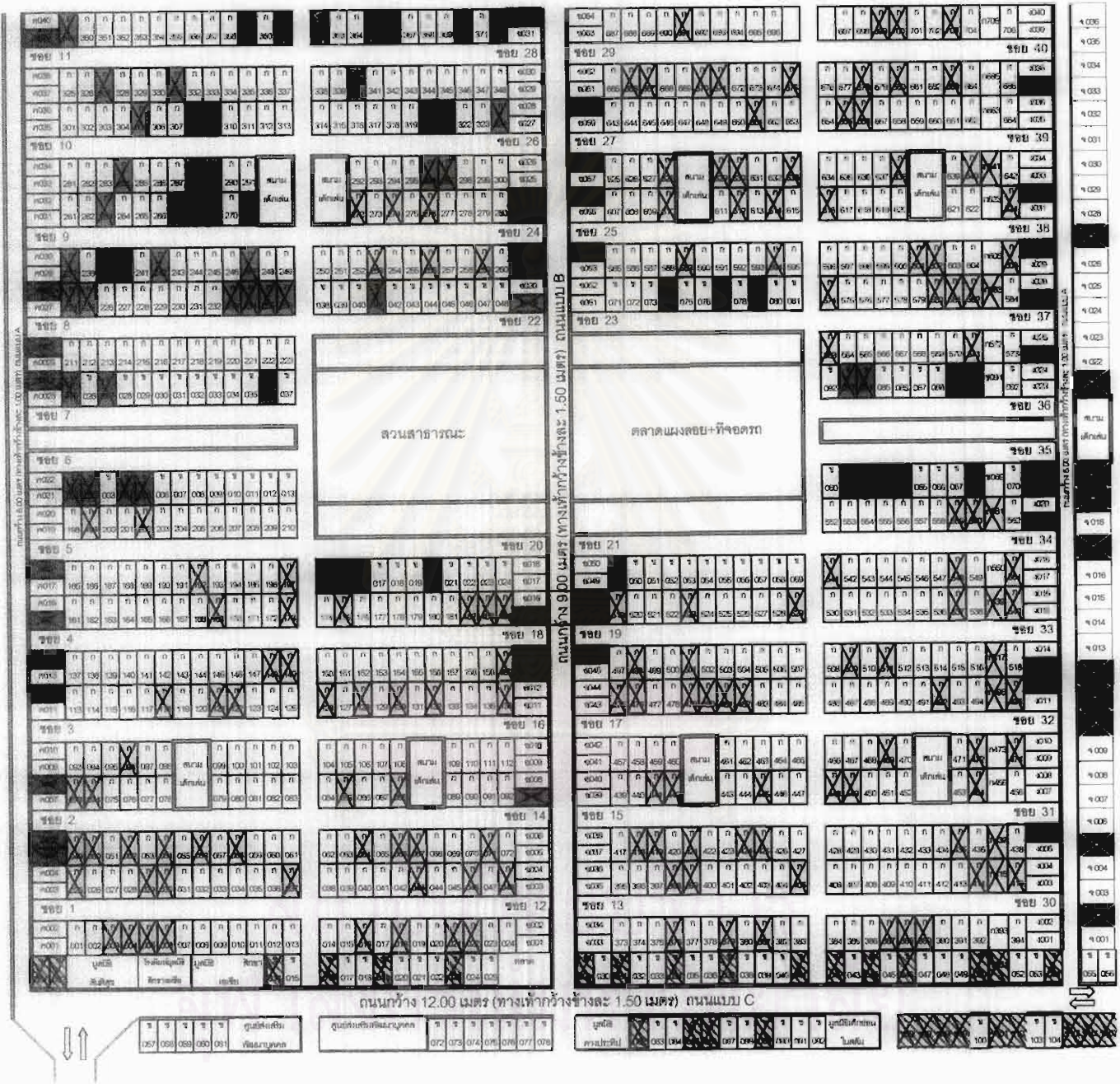
⁶ พนิชา สังข์เพชร, การเขียนวิทยานิพนธ์ (ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537) หน้า 29.

ตารางที่ 3 แสดงการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากร

ประเภทแปลงที่ดิน	ขนาด (ตารางวา)	อัตราการผ่อนชำระ ต่อเดือน (บาท)	จำนวน แปลง	สัดส่วนประชากร	จำนวนตัวอย่าง	
ก (โครงการเคหะการุณ)	15	60	142	13.09	38.22	38
ก (ปกติ)	15	120	564	51.98	151.79	152
ข	15	175	92	8.48	24.76	25
ค	15	300	40	3.69	10.76	11
ง	15	320	40	3.69	10.76	11
ช	18	350	36	3.32	9.69	10
ฉ	15	350	64	5.90	17.22	17
ซ	18	400	107	9.86	28.80	29
			1,085	292.00	292.00	293

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังที่ 2 พังตำแหน่งบ้านของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่
เพื่อแสดงการกระจายอย่างค่อนข้างทั่วถึงของกลุ่มตัวอย่าง

- ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม แปลง ก. (โครงการการวม)
- ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม แปลง ก. (ปกติ)
- ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม แปลง ข.
- ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม แปลง ค.
- ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม แปลง ง.
- ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม แปลง จ.
- ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม แปลง ฉ.
- ผู้ที่ตอบแบบสอบถาม แปลง ช.

ไม่ได้กำหนดมาตราส่วน

ที่มา :- จากการสอบถามของผู้ทำวิจัย